

Bevarandestatus för skyddsvärda växter i stadens reservat 2013

Mars 2014

stockholm.se

**Bevarandestatus för skyddsvärda växter i stadens
naturreservat 2013**

Mars 2014

Dnr:2014-3854

Utgivare: Miljöförvaltningen

Kontaktperson: Helene Pettersson/Nette Bygren

Sammanfattning

Under sommaren 2013 har miljöförvaltningen inventerat och analyserat bevarandestatusen för tio stycken skyddsvärda kärlväxter i Stockholms natur- och kulturresevat. De tio kärlväxter som inventerats är kattfot, backsippa, korskovall, säfferot, ryl, linnea, knärot, skogsknipprot, vippärt och krissla. Studien har utförts vid ett begränsat antal lokaler och resultatet ska i första hand ses som en indikation på statusen för dessa arter i reservatet. Arterna fungerar som indikatorer för en rik och varierad naturmiljö och en stark population blir ett kvitto på att skötseln av området sker på rätt sätt.

Resultatet visar att de undersökta skogslevande arterna har mer eller mindre gynnsamma förhållanden medan de arter som hör till det gamla kulturlandskapet och är beroende av en mer intensiv skötsel som slåtter och bete ofta är på tillbakagång, eller helt förvunnit på tidigare kända lokaler.

Mycket kan göras för att förbättra förutsättningen för de arter som nu ser ut att vara på tillbakagång. En kontinuerlig naturvårdsanpassad skötsel med slåtter eller bete skulle stärka den biologiska mångfalden på dessa platser.

Innehåll

Sammanfattning	3
Uppföljning av bevarandestatus för tio skyddsvärda kärlväxter i Stockholms stads natur- och kulturresevat	4
Inledning	4
Inventeringsmetod	5
Resultat	6
Diskussion	11
Litteratur	11

Uppföljning av bevarandestatus för tio skyddsvärda kärlväxter i Stockholms stads natur- och kulturresevat

Inledning

Stockholms stad har sedan 1999 drivit en databas, Artarken, för registrering av observationer av *skyddsvärda* arter inom kommunen. Arterna är utvalda utifrån nationell hotbild samt utifrån regionalt och kommunalt skyddsvärde. Arterna fungerar som indikatorer för en rik och varierad naturmiljö och en stark population blir ett kvitto på att skötseln av området sker på rätt sätt. Under 2013 har Artarken flyttats över till den nationella databanken Artportalen som drivs av SLU, men listan över skyddsvärda arter från kommunalt perspektiv består.

Genom den kontinuerliga artregistreringen har Stockholm stad möjlighet att bevara och visa hänsyn till kommunens skyddsvärda arter och deras livsmiljöer. Stadens naturreservat hyser en rad skyddsvärda arter och vikten av att skydda den biologiska mångfalden finns med i syftet i samtliga reservatsbeslut. Vid uppföljning av bevarandestatusen i de skyddade områden är det därför lämpligt att inventera skyddsvärda arter, inte minst för att bedöma om åtgärder behöver sättas in. I den här uppföljningen har miljöförvaltningen valt att titta på sammanlagt 33 tidigare kända lokaler av tio skyddsvärda kärlväxter i stadens reservat.

De kärlväxter som inventerats är kattfot, backsippa, korskovall, säfferot, ryl, linnea, knärot, skogsknipprot, vippärt och krissla. I tabell 1 framgår vilka lokaler som besöktes i respektive reservat.

Tabell 1

Reservat	Inventerade kärlväxter
Igelbäcken KR	Kattfot, backsippa, korskovall
Hansta NR	Säfferot, krissla
Grimsta NR	Ryl, kattfot
Judarskogen NR	Ryl, linnea, knärot, vippärt
Kyrksjölöten NR	Korskovall, vippärt
Nackareservatet Sthlm	Kattfot, säfferot
Flaten NR	Kattfot, ryl, linnea, vippärt,
Sätraskogen NR	Skogsknipprot

Inventeringsmetod

Urval av skyddsvärda kärlväxter gjordes utifrån tidigare inlagda artnoteringar från år 2000 till 2012 i Artarken och Artportalen. Kriterier för urvalet var skyddsvärde, värde som indikator för artrika miljöer och möjlighet att återfinna dem.

I samband med urvalet insamlades information om växterna, livsmiljökrav, hotbild, förstärkningsmöjligheter. Vid inventeringen noterades

- antal plantor (samma eller olika individer) samt växtlokalens yta
- position i text och som koordinater
- miljön arten växer i
- om kraven på livsmiljö verkar vara uppfyllda eller ej
- möjligheter att förbättra livsmiljön för arten.

Utförliga inventeringsprotokoll har sparats digitalt. I denna rapport presenteras en sammanfattning av inventeringsresultaten.

Inventeringen utfördes under juni till september 2013 av ekologerna Nette Bygren, Helene Pettersson och Gunilla Hjorth från miljöförvaltningen. Även externa inventerare har varit involverade i arbetet. Miljöförvaltningen tackar Henry Gudmundson och Birgitta Sang för värdefull hjälp i fält.

Resultat

Kattfot

Kattfoten är en flerårig, krypande och revbildande ört. Den växer i hela landet på torra magra ofta sandiga platser, men också på berghällar. Växten är tvåbyggare med han-och honblommor på skilda plantor.

Kattfoten är mycket känslig för all form av gödsling och konkurreras ut när marken tillförs näringsämnen.

Inventeringsresultat

Förvaltningen besökte under våren 2013 fyra lokaler i reservaten i Grimsta, Flaten och Nacka. Arten återfanns i Grimsta i en vägslänt på en yta av ca 2 m² och med ca 40 blomstänglar. Lokalen såg ut att vara under igenväxning men om vägslänten slås på hösten efter blomning och frösättning och höet därefter avlägsnas bedömer förvaltningen att livsbetingelserna för arten kommer att förbättras på platsen. I Flatens naturreservat återfanns arten på en yta av ca 4 m² vid Flatenbadet. Ytan såg ut att regelbundet klippas med gräsklippare vilket sannolikt bidragit till att arten finns kvar på platsen. För att möjliggöra blomning bör dock ytan istället slås en gång om året efter blomning så som beskrivits ovan.

I Nackareservatet återfanns arten inte alls vilket förvaltningen bedömer beror på igenväxning.

Backsippa

Backsippan trivs i gräsklädda kullar och torrängar i odlingslandskapet. Den blommar redan i april-maj med stora klockformade violetta blommor som är håriga på utsidan. Förutom att backsippan är på tillbakagång i hela landet kan den betraktas som indikatorart i ängs- och hagmarker. Vid utebliven hävd minskar förekomsten av backsippan.

Inventeringsresultat

I Stockholm stad växer backsippan endast på Järvafältet i Igelbäckens kulturresevat. Miljöförvaltningen besökte tre tidigare

kända lokaler av arten under blomningsiden i april.

Vid Hästa klack växer arten på en brant sluttande torrbacke som vetter ner mot Akallalänken. Platsen är under igenväxning och skulle behöva slås för att arten inte ska konkurreras ut av omgivande vegetation. Ett större hot är dock att lokalen helt kommer att försvinna vid bygget av Förbifart Stockholms sträckning förbi platsen. Plantorna bör därför som en skyddsåtgärd flyttas till annan lämplig plats i reservatet innan bygget kommer igång.

Lokal två är belägen på andra sidan Akallalänken på en måttligt betad torräng och växer där i ca tre exemplar. Lokal nr 3 ligger på en torräng i ett sydvänt skogsbryn ca 600 meter NV om Eggeby gård. Det är den rikligaste lokalen med ca 17 ruggar. Förhållandena ser ut att vara goda med lagom slitage av underlaget, men för att undvika att ytan växer igen på sikt bör brynet hållas efter så att inte slånbuskagen tar över.

Korskovall

Korskovallen växer på torr till frisk naturlig gräsmark på ängar, i skogsbryn och i ängsartade skogar. Den föredrar öppna vegetationstyper och klarar inte av konkurrens av högvuxna gräs och örter. Arten är ettårig vilket innebär att den måste ha en säker fröproduktion för att finnas kvar på platsen. En måttlig hävd med slätter och bete rekommenderas.

Inventeringsresultat

Förvaltningen besökte två tidigare kända lokaler vid Eggeby gård i Igelbäckens kulturresevat och en lokal i Kyrksjölötens naturreservat. Den ena lokalen strax öster om Eggeby gård ligger i ett öppet sluttande skogsbryn och här är förutsättningarna för arten goda. Den andra lokalen ligger nere på en äng som inte slagits på några år. Arten återfanns på en stor yta men är här starkt hotad av igenväxning. Ytan bör slås med upptag varje eller vartannat år efter blomning och frösättning. I Kyrksjölötens naturreservat återfanns arten inte alls. Förvaltningen bedömer att anledningen till att den förvunnit från platsen är alltför intensiv skötsel av gräset på ängen, samt att brynen mot ängen är för täta.

Säfferot

Säfferot är en två- eller flerårig ört som kan bli mer än en meter hög. Den växer på torra marker på gamla ängskullar, betesmarker eller väggrenar och är mycket känslig för igenväxning.

Inventeringsresultat

Förvaltningen besökte en känd lokal i Hansta naturreservat och en lokal i Nackareservatet. Lokalen i Hansta ligger på en äng strax sydväst om Natura 2000-området i reservatet. Arten återfanns inte på platsen trots att det för tre år sedan rapporterats in ett flertal fynd från platsen. Förvaltningen bedömer att arten starkt missgynnats av utebliven hävd de senaste åren. Den tidigare slåttern bör återupptas för att arten ska ha en chans att återkomma på platsen. Säfferoten återfanns inte heller i Nackareservatet. Slåtter eller lagom bete skulle förbättra förutsättningarna för arten att återkomma på platsen även där.

Ryl

Rylen är ett lågvuxet ris med mörkgröna, blanka blad och skära blommor som slår ut i juli-augusti. Trots att Rylen inte är släkt med lingon kan de vintergröna bladen lätt förväxlas med denna växt. Växten trivs i gammal barrskog på magra inte alltför sura marker med mycket ljus, gärna glesa tallskogar. Den förökar sig både med utlöpare och fröspridning och förekommer vanligen i väg avgränsade kloner. Eftersom den behöver naken jord för frönas etablering påträffas den ofta nära stigar eller ljusöppna gläntor. Rylen hör till Skogsstyrelsens så kallade signalarter och indikerar att skogen där den står har höga naturvärden.

Inventeringsresultat

Rylen växer i tre av stadens naturreservat. I Flatens naturreservat har den noterats på ett flertal ställen och miljöförvaltningen besökte fyra av dessa lokaler i juni 2013. Ännu är miljön relativt god för rylen, men på sikt riskerar samtliga lokaler att växa igen. En försiktig gallring av framförallt ung gran bör göras med jämna mellanrum. I Grimsta naturreservat växer rylen på ett ställe invid en stig i en öppen glänta. Också här krävs en utgallring av ung gran för att lokalen inte ska växa igen. Judarskogens reservat hyser en

livskraftig population i ett sydbryn i sluttande bergig terräng. Här bör tallmiljön prioriteras och en försiktig utglesning ung ek göras för att de goda förhållandena ska bibehållas.

Linnea

Linnea är ett vintergrönt nedliggande ris som kan bilda meterlånga revor. Den blommar i juni-juli med skära små klockor och växer oftast i mossig lite fuktig äldre granskog med lång kontinuitet.

Inventeringsresultat

Förvaltningen besökte tre lokaler i Hansta, Judarskogen och Flatens naturreservat. Bevarandestatusen för lokalen i Hansta bedöms som god, likaså för lokalen i Flatens naturreservat.

Miljöförvaltningen bedömer inte att det för närvarande behövs några skötselåtgärder för att arten ska fortsätta att trivas på dessa platser, men det är viktigt att skogen får behålla sin karaktär och inte bli alltför utglesad eller tät. I Judarskogen återfanns inte arten, vilket kan förklaras med att förekomsten är mycket liten och svår att hitta.

Knärot

Knäroten är en liten orkidé med smal stjälk som är tätt hårbeklädd och blommar i juli-augusti. Den växer i äldre, frisk, mossig barrskog med både tall och gran, ofta i enstaka eller glesa bestånd i gläntor bland blåbär- och lingonris. Här och var kan tätare bestånd förekomma.

Inventeringsresultat

I Stockholm stads finns en känd lokal för arten i en sluttning ner mot sjön Judarn i Judarskogens naturreservat. Miljöförvaltningen besökte lokalen i september 2013 och fann en livskraftig population på platsen. Miljöförvaltningen bedömer inte att det för närvarande behövs några skötselåtgärder för att arten ska fortsätta att trivas på platsen, men det är viktigt att skogen får behålla sin karaktär och inte bli alltför tät.

Skogsknipprot

Skogsknipproten är en orkidé som växer på kalkrika marker, helst i lite snårig terräng både i löv- och barrskog. Den är sällsynt i Stockholm och finns bara på ett fåtal platser.

Inventeringsresultat

Förvaltningen besökte en lokal i Sätterskogens naturreservat, där den återfanns i tre exemplar. Miljöförvaltningen bedömer inte att det för

närvarande behövs några skötselåtgärder för att arten ska fortsätta att trivas på platsen, men det är viktigt att skogen får behålla sin karaktär och inte bli alltför tät. Det är också viktigt att ris som tippats inom lokalen tas bort.

Vippärt

Vippärten är upprättväxande ört som kan bli upp till åtta dm hög. Den blommar i juni-juli med rosa-röda blommor. Växtplatserna är lundar, skogsbackar och skogsbryn.

Inventeringsresultat

Förvaltningen besökte en känd lokal i Judarskogens reservat och en lokal i Kyrksjölötens reservat. Båda lokalerna är lundmiljöer i skogsbryn. Populationen i Judarskogen är mycket livskraftig med fler än 400 individer. Här gäller det att bibehålla miljön som den är det vill säga inte för öppen och inte för sluten. I Kyrksjölöten återfanns arten också i ett skogsbryn med lundkaraktär. Arten har förmodligen gynnats av att förvaltaren av reservatet gallrat i brynet och ett antal grova granar tagits bort.

Krissla

Krisslan är ganska sällsynt och förekommer på tidvis fuktig kalkrik mark i södra och mellersta Sverige. Den växer i ängsbackar, skogsbryn, dikeskanter och stränder. Krisslan är karaktäristisk med sina styva bågböjda blad och stora blomkorgar med gula disk och strålblommor. Arten missgynnas av igenväxning.

Inventeringsresultat

I Hansta naturreservat växer arten på en äng strax intill en gångväg sydväst om natura 2000-området i reservatet. Förvaltningen besökte lokalen i september 2013 och konstaterade att beståndet minskat kraftigt de senaste åren. Förvaltningen bedömer att orsaken är utebliven hävd. Slåtter på platsen bör återupptas för att förutsättningarna för arten ska förbättras.

Sammanfattande resultat

Sammantaget visar resultatet att förhållandena för de undersökta skogslevande arterna är relativt gynnsamma medan de arter som hör till det gamla kulturlandskapet och är beroende av en mer intensiv skötsel som slåtter och bete är på tillbakagång, eller helt förvunnit på tidigare kända lokaler. Inventeringen visade att alla de skyddsvärda kärlväxterna, utom säfferot, återfanns. Växterna fanns i övervägande små populationer, och inte inom alla inventerade lokaler (inom 6 av totalt 33 lokaler återfanns inte arten).

Diskussion

Studien har utförts vid ett begränsat antal lokaler och resultatet ska i första hand ses som en indikation på statusen för dessa arter i reservaten. Mycket kan göras för att förbättra förutsättningen för de arter som ser ut att vara på tillbakagång. Resultatet indikerar att reservaten fortfarande uppvisar kvaliteter som gör att majoriteten av de skyddsvärda arterna finns kvar, med undantag för säfferoten i Hansta naturreservat och Nackareservatet. Tydligt är dock att arterna i stor utsträckning hotas av igenväxning till följd av eftersatt skötsel. För att arterna ska överleva långsiktigt behövs en kontinuerlig och anpassad skötsel samt att de som bedriver skötsel i reservaten har kännedom om arternas krav på livsmiljö. Slåtter eller bete skulle stärka den biologiska mångfalden på dessa platser.

Litteratur

Artarken, Stockholms stad

Artfakta, Artdatabanken

Den virtuella floran, Naturhistoriska riksmuseet

Floravård i jordbrukslandskapet, SLU

Floravård i skogsbruket, Skogsstyrelsen

Vilda orkidéer, Bo Nylén och Lennart Utgren